

300 anys després d'alguna cosa més que una derrota per a Eivissa i Formentera

Maurici Cuesta i Labèrnia,

Historiador i professor d'Educació Secundària

Com a Mallorca, per a les illes Pitiüses, la coneguda com a Guerra de Successió acabava el 1715, quan les autoritats i tropes borbòniques arribaven a la ciutat d'Eivissa, el juliol. A diferència del que passà a Mallorca, a Eivissa no es detectà resistència. Les cartes estaven marcades ja per als eivissencs des del 1714, des de la caiguda de Barcelona i, encara més, des de la decisió de Carles III d'acceptar el

tron de l'Imperi Austríac, el 1711.

Com a la resta dels territoris de la Corona d'Aragó, Eivissa i Formentera prengueren part per l'arxiduc Carles quan aquest presentà la seua candidatura al tron hispànic. Malgrat la decisió testamentària de Carles II (d'Àustria!) de designar el duc d'Anjou, futur Felip V, com el seu successor a la Monarquia Hispànica, austríacs, anglesos i holandesos donaren suport a un altre

hereu familiar directe: l'arxiduc Carles d'Àustria. Malgrat la coronació de Felip V, el 1703 Carles III era reconegut com el rei dels nostres territoris i de la resta de la Monarquia Hispànica. I és que els regnes d'Aragó, de València, de Mallorca (les actuals illes Balears) i el Principat de Catalunya malhiaven del model absolutista que importava Felip V (IV d'Aragó) de França, el qual no faria més que rematar els intents maldestres de centralització política que

es venien donant des del segle XVII. Els temors de les autoritats il·lenques es varen veure ratificats amb la publicació dels Decrets de Nova Planta per als regnes de València i d'Aragó, el 1707, un cop les tropes borbòniques entraren en aquelles terres. La pèrdua de furs i privilegis dictats per un monarca que actuava conforme el "dret de conquesta", presagiaven la mateixa actuació per a aquestes illes en cas de derrota militar. A més, la forta repressió sobre valencians i aragonesos va córrer com la pólvora.

Cal reconèixer que els esdeveniments bèl·lics pràcticament no afectaren Eivissa i Formentera, situades perifèricament respecte els principals escenaris de la conflagració. A més, el nou virrei nomenat per Carles III (Joan Antoni de Boixadors, comte de Savallà) deixà clar, en arribar el 1709, que respectaria les llibertats i privilegis insulars. La caiguda de places austricistes valencianes i catalanes menaren diverses persones a refugiar-se a Eivis-

sa, empitjorant les difícils condicions de vida de l'illa. Condicions millorades parcialment per la baixada del preu del blat, a la qual compra la Universitat havia de destinar grans quantitats. Aquesta institució estava immersa en un gran problema, atès que havia arrendat l'explotació de les salines a un comerciant genovès, Giovanni Battista Visconti, qui havia promès als eivissencs en compensació la venda més barata de productes de primera necessitat.

Com a la resta de territoris de la Corona d'Aragó, l'acceptació de l'arxiduc Carles del tron imperial austríac, el 1711, i la renúncia corresponent al tron hispànic arran de la signatura dels tractats d'Utrecht (1713) i de Rastatt (1714), foren uns cops molt durs, pràcticament definitius per a les aspiracions de conservació d'un marc jurídicopolític propi. Malgrat les promeses de Carles d'Àustria de seguir donant suport a les aspiracions legítimes d'aquests regnes, i del paper cabdal en aquest sentit que jugà la seua muller, la reina governadora Isabel Cristina de Brünswick, la situació d'orfandat era plena. Teòricament les tropes austriacistes havien d'abandonar les seues posicions i s'arribà a plantejar que les d'Eivissa ho fessin el juliol del 1713, cosa que no arribà a succeir. Els diputats del General des de Barcelona demanaren resistència i col·laboració.

La caiguda de Barcelona, el setembre de 1714, en la qual defensa participaren tropes illenques, fou el cop definitiu. Poc després queia el que romaní lliure de Catalunya, Mallorca i Eivissa i Formentera. Menorca, des del 1708, ocupada per tropes britàniques, no patiria les conseqüències que estaven a punt de caure sobre la resta de les illes Balears.

D'entrada, una guarnició militar borbònica s'establí a la plaça d'Eivissa per controlar el territori recentment conquerit. De seguida es posà en marxa la maquinària de les reformes borbòniques, desplegant-se durant la primera meitat del segle XVIII. Com a part integrant del Regne de Mallorca, afectarien les illes Pitiüses les disposicions del Decret de Nova Planta corresponent que signà Felip V el 1716.

A instàncies del cavaller Claude-François Bidal d'Aspheld, comandant de les tropes borbòniques, i després de les ocupacions pacífiques de Mallorca i les Pitiüses, s'aplicà la Nova Planta, amb un cert marge de maniobra per actuar respecte de Madrid. De la plaça d'Eivissa en seria governador l'irlandès Daniel O'Sullivan. Annexionades a la Corona d'Espanya, automàticament es perderen tots els privilegis que diferenciaven els habitants illencs dels de la resta de l'estat. Entre altres canvis immediats s'acabà amb el d'estrangeria, els càrrecs de govern insulars passaren a ser fidels a la causa filipista, s'hi instaurà la Reial Audiència com a representant de l'Estat (dirigida pel capità general, i de la qual, els seus membres havien de ser forans, excepte alguns oïdors que farien funcions de traductors). Totes les institucions i càrrecs anteriors foren suprimits, desapareixent la Universitat d'Eivissa (que englobava també Formentera i que existia des del 1299), el Gran i General Consell i el seu sistema d'elecció estamental de sac i sort. En el cas eivissenc, la substituï l'Ajuntament d'Eivissa, constituït per regidors perpetus elegits pel governador i que operaria documentalment en llengua castellana. No sempre els canvis foren immediats. En aquest sentit convé tenir en

compte que l'Ajuntament d'Eivissa rebrà diverses amonestacions des de instàncies superiors perquè alguns dels seus documents encara se substanciaven en llengua catalana, prova d'una inèrcia social dels membres i funcionaris del Consistori.

Altres canvis passaren per la figura de l'intendent, administrador econòmic dels béns de la corona i de la supervisió de les dotacions militars, tropes foranes i que tendrien una doble funció: protecció de possibles atacs i repressió de la possible resistència local.

Començava per a Eivissa i Formentera un període molt llarg de pèrdua d'autogovern

Malgrat tot, el cos legislatiu propi (drets civil, mercantil, processal i penal) continuà vigent, arribant als dies actuals en un millor estat que en altres territoris que havien comptat amb dret propi. Judicialment, l'Audiència de Mallorca resolva els plets i allí s'hi havia de destinar els eivissencs, malgrat hi hagués un representant per a la primera instància, a Eivissa.

Econòmicament, la Nova Planta durà aparellat un canvi notori, el traspàs de la titularitat de les salines d'Eivissa i de Formentera a la corona hispànica. Es posava fi a la principal font d'ingressos per a les institucions locals i a la possibilitat d'anivellar la balança de pagaments. A més, comportava la fi de l'emissió de moneda pròpia, nous impostos (un d'un 15% sobre les importacions estrangeres). També finalitzaven els ingressos per als dos consenyors feudals de

l'illa, l'arquebisbe de Tarragona i l'ardiaca de Sant Fructuós. Recordar que les salines deixaran de ser reials el 1871 (Eivissa) i el 1873 (Formentera), per passar a ser propietats privades, fins ara.

Quina resistència oposaren els pacífics habitants de l'illa a les noves autoritats i als canvis imposats? No massa, encara que cal recordar dues conspiracions promogudes per cercles senyorials i eclesiàstics molestos amb les transformacions. Una, el 1716, cercant un suport carlista que era impossible per la derrota militar. L'altre, el 1717, oferint als britànics un tracte similar al dispensat a Menorca, possibilitat que descartaren aquells amablement.

En síntesi, començava per a Eivissa i Formentera un període molt llarg de pèrdua d'autogovern (no recuperat, i parcialment, fins finals dels anys 1970), d'intent d'assimilació a la nació espanyola de matriu castellana, d'homogeneïtzació amb la resta de territoris de la Corona Hispànica, d'intent de castellanització lingüística, etc.

Com a epítet, em permetin la recomanació de la lectura d'una magnífica obra per endinsar-se en l'ambient de l'època: *Victus*, d'Albert Sánchez Piñol, de la qual una continuació és de propera aparició.

Malgrat les moltes repercussions de les conseqüències de la Guerra de Successió, a hores d'ara, maig de 2015, només l'Institut d'Estudis Eivissencs està organitzant actes en commemoració del Tricentennari. Mentre hi ha persones disposades a fer-ne difusió i memòria del succeït, les institucions locals romanen en un desesperant silenci. Confiam en què properament també hi puguin haver celebracions amb suport institucional. ■